

**MISIR'DA DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNDE
YENİ ANAYASANIN HAZIRLANMASI, YENİ DÖNEMİN
SORUNLARI VE MÜCADELE ALANLARI***
(*DRAFTING THE NEW CONSTITUTION IN THE PROCESS
OF DEMOCRATIZATION IN EGYPT: ISSUES AND CHALLENGES
IN THE NEW ERA*)

Dr. Taimour Mostafa-Kamel
İdarî Yargı Yüksek Kurulu Başkanı

ÖZET

Anayasa arayışındaki Mısır, geçiş döneminin siyasal ve anayasal sorunlarıyla yüklü bir süreçte bulunuyor. Bu süreç, iki açıdan ele alınıyor: biri, izlenen yol ve yöntem; diğeri ise, yeni düzenin dayanağını oluşturacak kurumlar ve temel değerler. Usul bakımından, geçiş döneminin egemen gücü olan silahlı kuvvetler, yeni anayasa yerine, Devrim öncesi Anayasa'da değişiklik yapmak suretiyle, yeni anayasaya giden yolu açmayı tercih etti. Bu amaçla, yasama seçimlerini takvime bağladı. Yeni anayasayı ise, seçimle belirlenecek çift meclisli yasama organı içerisinde seçilecek bir Anayasa Komisyonu hazırlayacak. Yeni anayasal sistem tercihi gelince; insan haklarını güvencelemek amacıyla erkler ayrılığını sağlayacak bir parlamenter cumhuriyet vurgusu öne çıkmakta ise de, bu konuda şimdiden bir öngörüde bulunmak kolay değildir.

Anahtar kavramlar: Anayasal Bildirge, Anayasa değişiklikleri referandumu, Askerî rejim, Siyasî partiler, Demokrasi, Kurucu meclis.

ABSTRACT

After presenting the history of the Egyptian Constitution, we addressed the Constitutional Declaration of 2011. The choice of the military council was to hold a referendum on constitutional amendments instead of initiating the process for a new constitution.

---

* Fransızcadan çeviren Gülden KURT.

Constituent assembly could not be convoked until the general elections based on the bicameral parliamentary system can be held. In the meanwhile and in order to democratize the political life in Egypt, the Supreme Council of the Armed Forces ratified a law that allows the formation of new political parties, a move seen as a key step towards transition to civilian democratic rule.

The law specifies that the parties cannot be formed on a religious or ethnic basis, so as to preserve Egypt's national unity and cement cohesion between the majority Muslims and the Christians who represent almost 10 per cent of the population.

Parties cannot also be formed on the basis of race, colour, origin, geography or language, just as parties with any form of military shapes or units are also prohibited.

Key words: *Constitutional Declaration, Referandum on constitutional amendments, military regime, political parties, democracy, Constituent Assembly*

***

I. Giriş

A) Mısır Anayasasının Tarihçesi

1981 yılından bu yana ard arda gelen ve bir geriye dönüş, rejimin sertleşmesi veya özgürlüklerin kısıtlanması hareketi olan Hüsnü Mübarek hükümetleri boyunca on yıllar süren durağanlık yıllarından sonra Mısır uyanıyor; geçiş sürecine doğru bir kılavuz hareket başladı ve yeni bir sayfa açılmak üzere.

Geçtiğimiz 25 Ocak devriminden sonra Mısır, kaderini değiştirecek bir dönem olan yeni bir çağa girdi. Ve eğer geçmiş geleceğin garantisiyse, demokrasinin bu tarihin doğal sonucu olmak zorunda olmadığından emin olabiliriz. Bu demokrasinin gerçekleşebilmesi için, öncelikle gerçek anlamda bir değişim iradesine sahip olmamız gerekiyor.

Sorulacak soru şu: Mısır'ı nasıl demokratikleştirebiliriz? Bu demokrasi, kendiliğinden ve birkaç günde kurulamaz. Fakat halkın egemen olduğu bir siyasî rejim veya daha geniş anlamda felsefî ve siyasî ilkeler bütünü nedir? Halk, ülkedeki anayasanın yapımına daha çok katıldıkça,

devamında yürürlüğe konacak olan temel normu daha fazla benimseyecektir.

Demokrasinin ayaklarından biri olan Mısır'ın yeni anayasasının yapımı sürecini incelemeden önce, ilk olarak birinci bölümde bugünkü anayasal bildirgeye kadar varan Mısır anayasasının tarihçesinden bahsedeceğiz.

B) 1882 Mısır Anayasası'ndan 2011 Anayasa Bildirgesine

Mısır'ın ilk anayasası, 1882 yılında Hidiv Tevfik döneminde kabul edildi ve Britanya'nın Mısır'ı işgali sırasında yürürlükten kaldırıldı.

Daha sonra, 1919 devrimi sonrasında, 1923 yılında başka bir anayasa ve 1930 yılında da üçüncüsü kabul edildi. 1932'de, 1923 Anayasası tekrar yürürlüğe girdi ve 1952 yılındaki devrime kadar kaldı. Bu son devrimde, 1956 yılında kabul edilecek olan yeni bir anayasanın hazırlanması için bir komisyon oluşturdu.

1958'de Suriye ile kurulan birliğin ardından bir başka anayasa hazırlandı ve 1964 yılında askıya alındı.

11 Eylül 1971'de, bugünkü anayasa kabul edildi ve pek çok değişiklik geçirdi. İlk defa Anouar el-Sadate tarafından 1980 yılında ve Hüsnü Mübarek tarafından 2005 ve 2007'de olmak üzere iki kez değiştirildi. Bu son iki değişiklik, demokrasi ve hukukun üstünlüğü bakımından bir gerileme anlamına geliyordu.

10 Şubat 2011'de, geniş kapsamlı gösteriler devam ederken, Başkan Mübarek, ulusal televizyon kanalında yaptığı konuşmada anayasanın 5 maddesinin (76, 77, 88, 93 ve 189. maddelerin) değiştirileceğini ve bir maddenin (madde 179) yürürlükten kaldırılacağını ilan ettiyse de, bu vaatler, çatışmaları sonlandırmayı başaramadı. Devrimin başarısı sebebiyle 14 Şubat'ta anayasa askerler tarafından askıya alındı ve anayasal revizyon için bir komite oluşturuldu.

II. Birinci Bölüm

A) 1971 Anayasasının Değiştirilmesi Komisyonu

Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi, anayasa reformunun görüşülmesi amacıyla, 8 hukukçudan oluşan bir komisyon kurdu.

Bu komisyon, 1971 Anayasasının bir maddesinin iptalini, 7 maddenin yeniden düzenlenmesini ve bir madde ve bir fıkra eklenmesini önermişti.

Önemli değişiklikler şunlardı:

Başkanın görev süresi, en fazla iki dönem seçilmek üzere dört yıla indirildi. Önceden başkanın görev süresi 6 yıldır ve seçilme sayısı sınırı yoktu.

Başkanlık seçimlerine katılacak aday, Parlamento'da en az 30 milletvekili tarafından desteklenmeli veya ülkedeki tüm bölgelerin yarısından fazlasında 30.000 seçmen desteğine sahip olmalıdır veya Parlamento'da en az bir sandalyesi olan kayıtlı bir siyasî parti tarafından aday gösterilmelidir. Önceden bağımsız bir başkan adayı, en az 250 Parlamento üyesinin veya Parlamentonun ikinci meclisindeki sandalye sayısının en az % 3'üne sahip kayıtlı bir partinin üst düzey üyelerinin önerisiyle belirlenirdi.

Bu katı düzenlemeler nedeniyle muhalefet partilerinin başkanlık seçimlerine aday çıkarmaları oldukça zordu.

Başkan, seçildikten sonraki 60 gün içerisinde, bir ya da birden fazla başkan yardımcısı atamak zorundadır; fakat, önceden bir ya da birden fazla başkan yardımcısının atanmasına ilişkin bir zaman kısıtlaması yoktu.

Bütün seçim ve referandumlar üzerinde eksiksiz bir yargı denetimi oluşturulacak. Önceden, bir yüksek komisyon seçimleri denetliyordu.

Olağanüstü hal süresi 6 aydan az olmak koşulu ile sınırlandırılacak ve sadece halk oylaması sonucunda onaylanması halinde uzatılabilecek. Önceden, Anayasa sadece olağanüstü hal ilanı için bir süre sınırlaması olmasının gerekli olduğunu ve sürenin uzatılması için Halk Meclisinin yani parlamentodaki üst meclisin onayının gerektiğini bildiriyordu.

Teröre ilişkin bir madde kaldırılacaktı.

Yüksek Anayasa Mahkemesi, Parlamento üyelerinin meşruluğuna ilişkin şikayetlerde karar verme yetkisine sahip olacaktı. Önceden, bu konuda karar verme yetkisi sadece Halk Meclisindeydi.

Anayasa değişiklikleri, başkan veya Parlamentonun iki meclisindeki üyelerin en az yarısı tarafından önerilecekti. Önceden, değişiklikler başkan veya Halk Meclisi üyelerinin en az üçte biri tarafından öneriliyordu.

B) Anayasa Değişikliklerine İlişkin Tartışmalar

Anayasa değişiklikleri, Mübarek döneminde yürürlükte bulunan 1971 Anayasasının kısmen değiştirilmesine taraftar olanlarla anayasanın bir kurucu meclis tarafından tümüyle değiştirilmesine taraftar olanlar arasında bir tartışma başlattı.

Anayasa uzmanları ve siyasî partiler arasında bu değişikliklere yönelik sert bir muhalefet ortaya çıktı. Bunlardan bazılarında göre anayasa dikilecek yamalar yeterli değildi.

Muhalliflerden bazıları, kimi maddelerde yapılacak değişikliklere rağmen yine de boşluklar kalacağına inanıyordu. Söz gelimi bu değişiklikler, Cumhurbaşkanının, yeni bir diktatörlüğe varabilecek yetkilerini sınırlandırmıyordu. Bazılarına göre, reforma konu olan anayasanın temeli geçersizdi ve dolayısıyla bu anayasada yapılacak hiçbir değişiklik de yasal olmayacaktı.

Daha iyimser olan bir diğer grupsa, ülkenin geçiş sürecinde olmasından ve seçilecek yeni başkanın yeni bir anayasa yapmakla görevli olacağından dolayı, bu değişikliklerin kabul edilmesi gerektiğini düşünüyordu.

C) Anayasa Değişiklikleri Referandumu

Yukarıda bahsedilen anayasa değişikliklerine ilişkin referandum, geçtiğimiz 19 Mart'ta yapıldı; devrime katılan gençlerin taleplerine hızlı bir şekilde cevap vermek amacındaydı, Mübarek'in gidişinden sonra yapılan ilk oylamaydı. Mısırlılara evet veya hayır seçenekleri sunuldu.

Bu referanduma karşı yapılan muhalefete rağmen, oy kullananların %77'si "evet" dedi. Pek çok insan, ne neler olup bittiğini ne de seçimlerinin sonucunun ne olacağını bilerek oy kullandı.

Pek çoklarına göre, söz konusu değişikliklerin üzerinde tartışmak için yeterli zaman geçmemişti ve referandum gerçek bir tartışma ortamı olmadan yapılmıştı.

D) Anayasal Bildirge

Mısırlı askerî yetkililer, referandumdan 11 gün sonra, 30 Mart 2011 Çarşamba günü, 63 maddeden oluşan bir geçiş dönemi anayasal bildirgesi ilan ettiler.

Geçiş süreci boyunca, iktidar demokratik yollarla seçilmiş sivil bir yönetime devredilene kadar yürürlükte kalacak bir geçici anayasa söz konusuydu. Cumhurbaşkanı sınırsız yetkiler veren 1971 Anayasasının yerine geçmekteydi.

Yeni Anayasa, 63 maddeden oluşmakta ve askerlerin iktidarı demokratik yollardan seçilmiş bir başkana devrine kadar yönetim ilkelelerine ilişkin bir yol haritası oluşturmaktadır.

Eski anayasanın değiştirilen ve tarihî 19 Mart referandumunda kabul edilen kısımlarını içerir.

En önemlileri şunlardır:

1. Cumhurbaşkanı (madde 25→30)

Son bildirgeye göre; seçilecek olan cumhurbaşkanı, Mısırlı olmalı ve Mısırlı bir aileye mensup olmalıdır, kendisinin ya da anne-babasının yabancı vatandaşlığı olamaz, Mısırlı olmayan biriyle evli olamaz ve 40 yaşından küçük olamaz.

Başkanlık süresine ilişkin olarak bildirge, başkanlık süresini seçim sonuçlarının ilan edildiği tarihten itibaren 4 yıl olarak belirler. Bildirgeye göre, cumhurbaşkanı, üst üste sadece iki kez seçilebilir.

2. Başkan Yardımcısı (madde 31)

Bir ya da birden fazla başkan yardımcısı, cumhurbaşkanı tarafından, göreve başladığı ve imtiyazlarının belirlendiği günden itibaren en geç 60 gün içinde atanır.

3. Yürütmenin Görevleri

Anayasal bildirge, bakanlar kurulunun, geçiş süreci dönemindeki görevlerini belirlemiştir:

➤ Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi ile birlikte devletin genel politikasının belirlenmesine katılmak ve bu politikaların Cumhuriyetin yasa ve kararlarıyla uyum içinde uygulanmasını denetlemek;

➤ Bakanların ve onlara bağlı kuruluşlarla kamu yetkilileri ve kurumlarının çalışmalarını yönlendirmek, düzenlemek ve takip etmek;

➤ Yasa ve yönetmeliklere uygun idarî kararlarla yürütmeye ilişkin kararları yayınlamak ve bunların uygulanmasını denetlemek;

- Yasa tasarıları, yönetmelik ve kararları hazırlamak;
- Devlet genel bütçesine ilişkin proje oluşturmak;
- Devlet genel planına ilişkin proje hazırlamak;
- Kredi tahsislerini yapmak ve bunları anayasal ilkelere uygun olarak vermek;
- Yasaların uygulanmasını denetlemek, devletin güvenliğini sağlamak, vatandaşların haklarını ve devletin çıkarlarını gözetmek.

4. Yargı Erki (madde 46→52)

Bildirge, yargının rolünü ve bağımsızlığını da her bakımdan ve her alanda güçlendirdi, sivil özgürlükleri koruyarak halkın özgürlüklerini sindirmeye yönelik her girişimi suç saydı.

5. Vatandaşların ve İnsan Haklarının Korunması

Bildirge, 4, 7 ve 24. maddelerinde vatandaşların haklarından bahseder. Bu haklar, şunlara ilişkindir: genel anlamda İnsan hakları, yasada belirtilen biçimde dernek, sendika, federasyon ve siyasi parti kurma hakkı.

III. İkinci Bölüm

A) Anayasal Bildirgeye İlişkin Eleştirel Analiz

Temel ilkelerin gelişimi oldukça yavaştır. Geçiş döneminin devamını düzenlemekle görevli anayasal bildirge, Mübarek döneminden miras kalan anayasanın bazı unsurlarını tekrar ediyor ve bunlara referandumda oyların %77'sini alarak onaylanan değişiklikleri de ekliyordu.

Değişiklikler, cumhurbaşkanlığı süresinin 4'er yıldan iki dönem olmak üzere, 8 yıllla sınırlandırılmasına ilişkindi.

Cumhurbaşkanının ayrıcalıklarına gelince; yarı mutlak olan bu ayrıcalıklar azaltılmadı. Bu, devrimin taleplerinin aksi yöndeydi ve doğal olarak halkın iradesini de yansıtmıyordu.

Bu konuya ilişkin pek çok soru ortaya çıktı: Neden bu bildirge, hiçbir işe yaramayan danışma konseyini aynen korumuştur? Neden artık anlamını kaybetmiş olan %50 işçi ve köylü kotası korunuyordu? Ve neden kadınlara ayrılan kota korunuyordu?

Bu arada bazıları, halkı temsil eden kurumların sayısının azaltılmasının siyaseten doğru bir karar olmadığına inanıyordu. Ve

kadınlara ayrılan kota bildirmede bir zorunluluk olarak ifade edilmeyordu.

Esasa ilişkin değişiklikler olmadığı doğru, ancak hatırlamak gerekir ki söz konusu olan, geçiş döneminin geçici anayasasıdır. Bizim açımızdan önemli olan, niteliği demokrasi olan ve devletin temel yasası olacak yeniden doğuşa uygun yeni bir anayasanın hazırlanmış olmasıdır.

B) Yeni Bir Anayasanın Hazırlanmasına Doğru

Çoğulcu ve demokratik yeni dönem, gerçekten de yeni bir anayasayı gerekli kılıyor; çünkü eski anayasa, bir otoriter partinin tekeline dayalı rejimin ihtiyaçlarına cevap vermek üzere yapılandırılmıştı. Bu yeni anayasanın, uzmanların ve bağımsız hukukçuların yardımlarıyla, muhalefet partileriyle sivil toplum temsilcisi kurumları bir araya getiren bir sözleşmenin ürünü olarak yazılmalıydı. Elbette bu anayasa, demokratik bir Mısır için olacaktı.

Mısır'ın gerçek anlamda bir erkler ayrılığını güvence altına alacak ve hukuk devletini inşa edecek yeni bir anayasaya ihtiyacı var.

Bugün Mısır'ın gündemi, Parlamento'nun iki meclisi için yapılacak seçimlerle, sonrasında yeni anayasanın yazılması işiyle görevli olacak ve bu iki meclisin üyelerinden oluşan bir kurucu meclisin seçimiyle başlıyor. Bu başkanlık seçimlerinden önce referanduma sunulacak.

Yeni anayasanın oluşturulması halen askıda kalan pek çok nokta üzerinde sağlanacak bir ulusal uzlaşmayı gerektiriyor. Siyasî kurumların temelinde şunlar olmalı: serbest seçimler yoluyla halkın egemenliği ve bireysel özgürlükler, bir parlamentonun varlığı ve erkler (yürütme, yasa ve yargı) ayrılığı ve siyasî parti çoğulculuğu.

Bu, tüm siyasî, toplumsal, kültürel renkleri bir araya getiren geniş bir tartışma ortamını gerekli kılan ve seçim sistemi, devletin siyasî rejimi, erkler ayrılığı, adem-i merkeziyetçilik ve yetki dağılımı, olağanüstü hal, siyasî hakların korunması ve hukuk devletinin inşası gibi konularda bir ulusal uzlaşmayla sonuçlanması gereken karmaşık bir süreç olacak.

Bizim açımızdan en hayafı olan bu noktaları veya daha doğrusu cevap bulmamız gereken bu soruları ortaya koymadan önce, ilk olarak demokratik bir Mısır için çokpartililiğin ne kadar önemli olduğunu açıklayacağız.

C) Çokpartililiğin Önemi

Geçmiş anlaşılmadan, bugün anlaşılabilir; bu sebeple Mısır'da çoğulculuğun önemi üzerinde durmadan önce, çağdaş Mısır'ın siyasî tarihinin gelişimi üzerinde kısaca durmanın önemli olduğunu düşünüyoruz ki, bunun da başlangıç noktası, 1922'de Büyük Britanya işgalinden sonra bağımsızlığın ilanı ve 1923 anayasasının kabulüdür.

İç politika sahnesinde işgal gücünün müdahalesine bağlı değişimlere rağmen 1923 anayasasının öngördüğü, doğal olarak iktidar değişimine dayalı liberal demokrasinin gelişimi, ordunun gerçekleştirdiği 1952 devrimi sonrasında engellendi. Çünkü kısa süren bir tereddüt anından sonra devrim, siyasî partilerin kaldırılması gerektiğine ve onların yerine vatandaşları, en az toplum güçleri kadar iyi temsil edecek bir örgüt kurulmasına karar verdi; bu örgüte pek çok isim verildi: Liberasyon Örgütü, Arap Sosyalist Birliği için Ulusal Birlik.

1971 anayasasının başlangıç metninde, 1980'deki değişiklikten önce, şöyle deniyordu “ Arap Sosyalist Birliği, işçi sınıflarının ittifakını temsil eden siyasî bir örgüttür”. Bu metne rağmen, siyasî parti örgütlenmelerine ilişkin yasa, Temmuz 1977'de yayınlanmıştır.

Yasa, siyasî parti kurma hakkını güvence altına alırken aynı zamanda parti kurulmasını zorlaştırmaya yarayan şartlar öne sürüyor, vatandaşlara tanınan haklara ilişkin bir sınırlama, hatta müdahale içeriyordu.

Yasanın 4. maddesinde sıralanan dokuz ayrı şart vardı. Bu şartlardan biri, her yeni partiyi, siyasî program ve yöntemler açısından mevcut diğer partilerden farklı kılan açık ve belirgin bir farklılığın varlığına ilişkindi.

Anayasanın 5. maddesi, ancak 1980 yılında, “siyasî sistem (...) çok partililik üzerine kuruludur (...). Siyasî partiler yasa ile düzenlenir” diyerek partiler sistemini benimsemiş bir başka metinle değiştirildi.

Mübarek rejimi döneminde, onun siyasî yapılanması içindeki eski yetkililer ve Millî Demokratik Parti (PND), siyasî partilerin kuruluşu ve faaliyetlerine izin verilmesi süreçlerini denetliyordu ve bu Mısır'daki siyasî hayatı bir komediye dönüştürüyordu.

Mübarek rejiminin Mısır'ın siyasî yaşamına bu şekilde el koyması, geçen 11 Şubat'ta yönetimi deviren 25 Ocak devriminin temelinde yatan en büyük nedenlerden biri oldu ve bugün artık demokrasi kuruluyor.

D) Demokrasiye Doğru Hayatî Bir Adım Olarak Mısır'ın Parti Çoğulculuğu İhtiyacı

Partiler, belirli ve tanımlı bir toplumsal tabakayı temsil eden ulusal düzeydeki temsilciler olduğundan, bu temsilcilik siyasî partiler alanında en fazla önem verilen kavram olarak kalmaktadır: bunun en önemli sebebi haklı ve değerli talepleridir.

Siyasî partiler, tüm toplumun bakış açısını benimsemeli ve toplumun bakış açısı ve halkın oyu ile kararlaştırılan seçim yarışına katılmalıdırlar.

Çünkü parlamentoda pek çok parti temsil edilse dahi çoğunlukta olan parti, sahip olduğu çoğunluğun sadece bir görev süresi boyunca süreceğini her zaman akılda tutmalı ve bunu korumak için var gücüyle çalışmalıdır; bu tüm siyasî partilerin en büyük hedefidir.

Demek ki söz konusu olan, siyasî bir programa sahip, kalıcı ve iktidara gelebilmek için halkın desteğini arayan bir örgütlenmedir. Buna karşılık, bir tek parti rejiminde siyasî partinin farklı bir işlevi vardır. Burada siyasî parti, sadece hükümeti yöneten değil, aynı zamanda sivil toplumun tüm canlı güçleri üzerinde etki kurmayı amaçlayan aşırı güçlü bir organ haline gelir.

Ayrıca, tek bir parti olduğunda, düşünce farklılıkları ve yasal muhalefet etkili olmayacaktır ve hükümetin yürüttüğü politikayı eleştirecek muhalefet olmadığında, ülkede olumlu değişiklikler olması ihtimali çok azdır; bu sebeple tek parti olan ülkeler sıklıkla diktatöryal rejime dönüşürler ve Mısır'daki durum da budur.

Öte yandan, çok fazla siyasî parti olduğunda ülke, bir hizip bolluğunda bölünebilir. Bazıları, böyle bir durumdan kaçınmak için, siyasî partilerin koalisyonlar oluşturabileceklerini düşünmektedir.

Demokratik bir sistemde siyasî partilerin muhalefeti meydana getirdikleri açıktır; ancak bunun dayatılmaması, üyeler arasında kendiliğinden ortaya çıkması gerektiği de açıktır. Partilerin en önemli kaygısının seçimleri kazanmak olduğunu biliyoruz; bundan başka, gerçek anlamda temsilci olduklarında, programlarını uygulamak üzere parlamentoda faaliyetlerini yürütmeleri de beklenir.

Mısır'ın siyasî hayatını demokratikleştirmek için Mısır Silahlı Kuvvetleri Yüksek Konseyi, demokratik sivil bir rejime geçiş sürecinde önemli bir aşama anlamına gelen ve yeni siyasî partilerin kurulmasına izin veren bir yasa ilan etmiştir.

Mısır'ın ulusal birliğini korumak ve Müslüman çoğunluk ile nüfusun yüzde 10'unu oluşturan Hristiyanlar arasındaki bağı sağlamlaştırmak amacıyla yasa, dinî veya etnik temelde parti kurulamayacağını belirtmiştir.

Ayrıca ırk, renk, köken, bölge veya dil temelinde de parti kurulamaz. Benzer şekilde, askerî modele göre kurulmuş partiler de yasaktır.

Bu kısıtlamalar dışında bir parti, yargı 30 günlük süre içinde süreci durdurmadığı takdirde, ulusal gazetelerde bildirim ve ilan yoluyla kurulabilir.

Yeni bir partinin tanınması için sadece Mısır'ın 28 seçim bölgesinden 10'unda 5.000 vatandaşın imzasına ihtiyacı olduğu yasa da belirtmiştir.

Yasa, siyasî partilerin finansman araçlarına ilişkin olarak saydamlık şartını da koyar, siyasî partilere yapılan hükümet yardımını da iptal eder.

Bununla birlikte artık seçimlerde oy kullanımı bir tutku veya arzu meselesi değil, daha çok bir sorumluluk meselesi haline gelmiştir. İlerleme programlarıyla birlikte bir ulusal planı olan temsilciler tercih edilir.

Böylece siyasî partiler, demokratik sistemin en büyük taşıyıcılarından birini oluşturur; çünkü muhalefet ortamı ve siyasî denge yaratırlar. Mademki temsil niteliği olan partiler olmadan gerçek demokrasi çerçevesinden çıkma riski vardır, o halde siyasî parti yapılanması açık seçik bir gerekliliktir.

Tüm partilerin temsili, ülke içindeki dengeleri yansıtacak yeni bir anayasanın hazırlanması bakımından şarttır.

Artık sorulması gereken soru, temsilcilerimizi seçebileceğimiz en iyi oylama usulü hangisi olduğudur.

1. Oylama Usulü

Oylama usulü, oyların sayılmasından seçilenlerin belirlenmesi aşamasına geçişle ilgilidir. Seçim sistemi ise seçimin tüm diğer belirleyici etkenleriyle oylama usulünün sonuçlarını kapsar.

Her ne kadar genel oyla seçim ilkesi bugün temsilî demokrasilerin tamamında kabul görse de, oylama usulü bakımından bu geçerli değildir. Bu alan, özellikle ulusun siyasî tarihinin, temsiliyet gereklerinin, partilerin görüşlerinin etkili olduğu bir karışım olarak ortaya çıkmaktadır.

a) Çoğunluk Sistemi

Bunlar, seçilenlerin belirlenmesindeki en eski usuldür. En çok oyu alana veya alanlara bir (tek isimli) veya birden fazla (listeli) sandalye verilmesinden ibarettir.

Tek turlu tek isimli usulde (örneğin Büyük Britanya'da), en fazla oyu alan en fazla sandalyeyi alır. Bunun basitlik gibi bir avantajı vardır. Genel anlamda ise ikinci sıradaki partinin genellikle aldığı oya oranla daha az temsil kabiliyetine sahip olması sonucunu doğurur.

Diğer partiler açısından, onlar hemen hemen hiç sandalye alamazlar. Öte yandan, partilerin coğrafi olarak temsilinin nihaî sonuç üzerinde oldukça büyük bir etkisi vardır; çünkü, oldukça köklü küçük bir parti temsil yetkisi kazanabilirken, ulusal planda daha fazla oy alan bir parti oyları çok dağınık olduğundan başarısının sonuçlarını alamayabilir.

İki turlu listeli usulde (örneğin Fransa'da), ilk turda başarılı olmak için, bazen kayıtlı seçmenlerden en az belli bir sayıda oy almak zorunluluğu da olmakla birlikte, oyların mutlak çoğunluğunu almak gerekir. Bu sınır aşılamadığı takdirde, ikinci tur düzenlenir. Bu tura katılım düzenlenmiştir: ilk turda en yüksek oyu almış iki aday (Fransa'daki başkanlık seçimleri); oyların en az belli bir kısmını veya kayıtlıların belli bir yüzdesini almış olmak (Fransa'daki yasama seçimleri).

Tek turlu seçime göre, ikinci tur için ittifak kurma imkânı pürüzleri ortadan kaldırır: küçük partiler, başka bir yerdeki oylarını aktarmak karşılığında güçlü oldukları yerlerde kendi adaylarını seçtirmek için diğer küçük partilerle anlaşabilir. Sonuç olarak, ittifak kurma yoluna gitmeyenler genellikle temsil imkânı bulamaz.

Liste usulü oylamada, tek turlu veya iki turlu, birinci gelen liste tüm sandalyeleri alır (Amerikan başkanlık seçimlerinde seçiciler kurulunun seçilmesi). Her ne kadar (en az oyu alıp en çok sandalyeyi almak gibi) adaletsizlikler olabilirse de, seçim başarısının etkisi daha fazla olur. Eğer karma liste usulüne izin verilirse, en fazla oyu alan seçilebilecektir.

b) Nispî Temsil

Nispî temsil, ilke olarak basittir; sandalyeler oy sayısına göre dağıtılır; ancak uygulama bakımından karmaşıktır.

Oyların dağılımında pek çok yöntem vardır. Katsayı yöntemi, sandalye kazanabilmek için alınması gereken oy sayısını belirler (seçim

katsayısı). Her bir listeye dağıtılacak sandalye sayısı, tüm listelerin aldıkları oylar toplamının seçim katsayısına bölünmesiyle belirlenir.

İlk dağılım yapıldıktan sonra kalanlar, en büyük artık usulüne göre bölüştürülürse; bu, küçük partilerin lehinedir (ilk dağılım yapılırken kullanılan oylar düşüldükten sonra en fazla kalanı olan listeler önce gelir), en kuvvetli ortalama usulüne göre bölüştürülürse, bu, büyük partilerin işine yarar (kalan oylar ile kalan dağıtılacak sandalye sayısı arasındaki ilişki).

Kalanların dağılımında başka yöntemler de mevcuttur; Almanya'da kullanılan karşılık sistemleri gibi. Sandalyeler genellikle listedeki sıralamaya göre, kimi zaman da seçmenlerin kendi tercih ettiği sıralamaya göre dağıtılır.

Nispi temsil usulünde sandalye dağılımına katılma hakkı kazanmak için belirlenen baraj ve seçim bölgesinin büyüklüğü oldukça belirleyici değişkenlerdir. Baraj ne kadar yüksek ve seçim bölgesi sayısı ne kadar yüksekse, küçük partilerin sandalye kazanması da o kadar zor olur.

Bazı ülkeler (örneğin yasama seçimleri bakımından İsrail gibi), ülke çapında sadece tek bir seçim bölgesi oluşturmayı tercih ederler. Baraj oranı, her ülkenin karakteristiğine göre değişir: Almanya'da ve Fransa'da %5 olarak belirlenen baraj, ulusal düzeydeki partilerin pek azını dışarıda bırakırken çok sayıda parti olan yeni demokrasilerde, nüfusun önemli bir kesimi temsilden mahrum bırakılabilir.

c) Karma Sistemler

Son olarak karma usuller, çoğunluk ve nispi temsil sistemlerinden unsurlar barındırır. Yani bu iki mekanizmayı, büyük bir farklılıkla bir araya getirir. Bu iki yöntemin avantajlarını almak ama dezavantajlarını elemek söz konusudur.

Örneğin Fransa'da, nüfusu 3.500'den fazla ilçelerin belediye seçimlerinde uygulanan oylama usulü, kazanana çoğunluk sağlamayı, iki tur arasında ittifaklar kurulmasını teşvik ederek azınlıkların temsil edilmesini sağlamayı hedefler.

Böylelikle, ikinci turun sonunda, birinci gelen liste sandalyelerin yarısını kazanır, diğer yarısı, oyların en az %5'ini almış olan tüm diğer listeler arasında aldıkları oy oranlarına göre dağıtılır.

Peki, bu sistemlerden her birinin avantajları ve dezavantajları nelerdir?

Oylama usullerine ilişkin tartışmalar, genellikle pek çok farklı hedefi birleştirmenin zorluğu ve siyasî şartlar üzerinden ifade edilir.

Nispî temsilcilere göre bir seçim sistemi, siyasî şartları ve seçmen kitlesini aynen yansıtan bir görüntü vermek zorundadır; çoğunlukçulara göre seçim sistemi, hükümet edebilecek bir seçilmişler çoğunluğu belirlemeyi hedefler. Sandalye dağılımının ötesinde oylama usulü tercihi, bu usulün büyük oranda etkilediği siyasî hayat anlayışını da yansıtır.

Nispî temsile dayalı oylama çok partililiği destekler ve küçük partilere önemli bir destek görevi verir, bunlar sık sık çoğunluk partilerinin ayrılmaz ortakları olur (Fransa'daki 4. Cumhuriyet örneği ve İtalya örneği).

Tek turlu çoğunluk sisteminde iktidar değişimi, sadece iki parti arasında mümkündür (örneğin Birleşik Krallık).

Nispî temsile dayalı oylama, partiler arası işbirliği (hem iktidarı hem sandalye sayısını paylaşan partiler) fikrini yaygınlaştırdığından, istikrarlı ve tutarlı bir çoğunluk sağlanmasını zorlaştırır.

Aksine çoğunluk sistemi, temsilde adaletsizlik riskine rağmen genellikle güçlü muhalefet karşısında istikrarlı çoğunluğun ortaya çıkmasıyla sonuçlanır.

2. Siyasî Rejim

a) Başkanlık Rejimi mi, Parlamenter Rejim mi?

Mısır'ın siyasî rejimi, güçlü bir başkan iktidarı şeklinde ortaya çıkar.

Halk arasında oldukça yaygın olan hatta siyaseten de beslenen bir görüşe göre, parlamenter rejimden farklı olarak başkanlık rejimi, başkanla özdeşleşmiş olan yürütmeye bir tür her şeye-kadir iktidar verir ki bu, sık sık bu rejimin demokratik yapısının sorgulanmasına neden olur.

Öte yandan, her zaman akılda tutmamız gereken Amerika örneği, bunun tam aksini gösteriyor. Şüphesiz ki ABD Başkanı, siyasî sistemin en önemli parçası ve yetkileri de oldukça önemli ancak bu yetkiler, (federalizmi hesaba katmasak dahi) başlıca iki nedenle, hem sınırlandırılıyor hem denetlenebiliyor: öncelikle meclisler, yasama erkini ve bütçe yapma yetkisinin tek sahibidir; başkan, onlarsız hareket edemez ve onları kendisine uymaya zorlayamaz.

Diğer taraftan, kabinenin devamlı meclis desteğine ihtiyaç duymayan başkanlık rejiminde görülen zayıf parti sistemleri, başkana bir parti disiplini mekanizmasını sunmaz.

b) Gündemdeki soru: Mısır için en iyi rejim hangisidir?

Kral Mina, Yukarı Mısır'la Aşağı Mısır'ı birleştirdiğinden bu yana ülkeyi, şüphesiz hakkı olan parlak geleceğe doğru götürmeye hazır hiç bu kadar çok aday olmamıştı.

Sorun bu adayların, çalışmalarını yürütecekleri siyasî rejim hakkında çok fazla konuşmamış olması.

Kolokyumlarda, televizyondaki söylevlerde herkes bir parlamenter cumhuriyetten bahsediyor.

Bir parlamenter cumhuriyette cumhurbaşkanlığı, ülkenin birliğini temsil eden onursal ve sembolik bir makamdır; cumhurbaşkanı elçileri ağırlar, başsağlığı mesajı yayınlarken ülkeyi temsil eder ve resmî törenlerde bulunur.

Amr Moussa, Hamdine Sabahhi, Mohamed El-Baradei, Magdi Hatata, Abdallah Al-Achaal, Mohamed Ali Belal, Hicham Bastawissi gibi adaylardan birinin veya diğer adayların, sadece sıradan onursal liderler olabileceği düşünülebilir mi?

Mısır'daki Firavunvari siyasî kültür, sadece güçlü yetkileri olan yönetici veya liderleri tanır. Şu halde durum tam tersi olacaktır. Öyleyse adaylara sorulması gereken soru şudur: sizin ortaya koyacağınız siyasî rejim nedir?

3. Erkler Ayrılığı

Erkler ayrılığı, devletin farklı bileşenlerine emanet edilen farklı işlevlerinin dağılımına ilişkin bir ilkedir. Genellikle Montesquieu'nün *Kanunların Ruhu Üzerine*'de yaptığı ve sonradan 26 Ağustos 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 16. maddesine ilham veren, *Trias Politica* olarak adlandırılan sınıflandırma kabul edilir:

- Bir parlamentoya (veya yasama organına) verilen yasama erki, örneğin Mısır'daki halk meclisi ile danışma konseyi;

- Bir başbakan ve bakanlardan oluşan ve zirvesinde devlet başkanı olan bir hükümete verilen yürütme erki;

• Hâkimlere verilen yargı erki. Mısır'da beş yargı düzeni vardır: Yüksek Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Hâkimler Kurulu, İdarî Yargı Yüksek Kurulu ve Devlet Uyuşmazlık Mahkemesi.

Erkler ayrılığının belirgin olmadığı toplumlarda anayasa da yoktur. Yani erkler ayrılığı, **insanın doğal haklarına ilişkin korumanın kaçınılmaz sonucu** olarak ortaya çıkmaktadır: üç erkin uyguladığı karşılıklı denetim, bireyi temel haklarına yönelik ihlallerden korumaktadır.

Aynı zamanda erkler ayrılığı, despotizmin ve kişisel iktidarını kurma eğiliminin önünde engel oluşturur; çünkü kimse egemenlik özelliklerinin tümüne birden sahip olamaz.

Eğer demokratik bir ülkede erkler ayrılığı düşüncesinde ortaya çıkan iktidarın yatay bölünmesi sürekli bir durumsa, demokrasi süreci bakımından iktidarın dikey bölünmesi de aynı şekilde gereklidir.

4. Adem-i Merkezîyetçilik ve Yetki Dağılımı

Mısır'daki siyasî rejim, belirgin bir merkezî yönetim şeklinde ortaya çıkmaktadır. Ulus topraklarının tümünü yöneten idarî görevlerin tamamının, devletin merkezî organlarının yetkisi altında toplandığı bir örgütlenme sistemi söz konusudur.

Bu süreç, bir yerel demokrasi açığı oluşturmakta, dahası ayrıcalıklı bölge içinde aşırı nüfusa neden olmaktadır. Tüm iş imkânları tek bir bölgede toplanmıştır.

Adem-i merkezîyetçilik, aksine kamu politikalarının daha etkili olması ve yakınlık demokrasisinin geliştirilmesi amacıyla yetkilerin devletle yerel yönetimler arasında dağılımını gerçekleştirmeye yönelik bir siyasî iradeyi temsil eder.

Bu süreç uygulanırken demokrasi ilerleyecek, vatandaşların beklentileri daha iyi ifade edilecek ve çok daha somut cevaplar verilecektir.

Daha demokratik bir Mısır için bu sürecin, yeni anayasanın hazırlanması aşamasında dikkate alınması zorunludur; uygulanabilmesi için bu adem-i merkezîyetçiliğin gereklerinin iyi incelenmesi gerekmektedir.

Fransa'daki durumun incelenmesi ilgi çekicidir; çünkü Fransa, adem-i merkezîyetçilik ile yetki dağılımını birleştirebilmiştir. Fransa Anayasası, ülkenin bu alana verdiği özel önemi belirtir şekilde, Fransa'nın adem-i merkezîyetçi bir devlet olduğunu ilan ederek 2003 yılında değiştirilmiştir.

Fransa, adem-i merkezîyetçiliği ve merkezîyetçiliği, merkezîyetçiliğin iki değişkeni olan tam merkezîyetçilik ve adem-i merkezîyetçilik ile birleştirmiştir.

5. Olağanüstü Hal

Mübarek rejimi, otuz yıl boyunca ülkedeki tüm muhalefeti bastırmak için olağanüstü hal uygulamasına başvurdu ve Mısır'ı bir hukuksuzluk devleti haline getirdi. Keyfî tutuklamalar ve işkence, birçok kişinin tutuklandığı, gayri insanî koşullarda tutuklu kaldığı 25 Ocak gösterilerinde olduğu gibi, geçtiğimiz otuz yıl içinde muhalefetin her türünü bastırmak için oldukça yaygın olarak uygulandı.

Bu durum karşısında açıklamamız gereken, bir *istisnaî* durumun, yani tanım olarak geçici bir durumun, kendisini hukuk *devleti* olarak tanımlayan bir *devlette* nasıl otuz yıldan fazla sürekli olarak uzatılabildiğini anlamaya çalışmaktır; yani kural haline gelen bir istisna söz konusudur.

Bir sonraki anayasada bu istisna mutlaka sınırlandırılmalıdır.

6. Siyasî Hakların Korunması

Bireyin siyasî veya medenî hakları, bireyin vatandaşı olduğu ülkenin güvence altına aldığı siyasî özgürlükleri ifade eder. Bu haklar şunlardır: seçme ve seçilme hakkı, düşünce özgürlüğü, toplantı ve dernek kurma hakkı.

Bu siyasî hakların korunması, siyasî amaçlarla farklı yorumlara maruz kalmamaları açısından genellikle anayasalara dâhil edilir.

Yine vatandaşlığın önemi üzerinde de durulmalıdır; toplumsal kabulün temelinde din yerine vatandaşlık yer almalıdır.

Bir sonraki anayasa, vatandaşlık değerlerini öne çıkarmalı ve sivil modern devlet anlayışını benimsemelidir. Din ile siyaseti birbirine karıştıran tüm çağrılar reddedilmelidir.

Bizi bu alanda ilgilendiren, yurtdışında yaşayan Mısır'lıların yaşama ve başkanlık seçimlerinde oy kullanma hakkıdır; bu hak, tartışma konusu olmaktadır.

Mısır hükümetinin yurtdışındaki Mısırlı göçmenlere yönelik ihmali ve ilgisizliği pek çok kereler eleştirilmiştir; hâlbuki bu göçmenler, yaşadıkları ülkelerdeki çıkarlarımızı koruyan ve savunan bir zırh görevi görürler.

Dr. Essam Charaf Hükümeti ile Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi, yurtdışında yaşayan Mısırlılardan siyasî hayata katılımlarının sağlanmasına ilişkin bir memorandum hazırlamıştır. Bu vesileyle hükümet, gerekli teknolojiyi Hindistan'dan ithal etmeyi amaçladığını bildirerek dosyayı inceleme kararı almıştır.

Yurtdışında yaşayan Mısırlılar, hükümetin başkanlık ve yasama seçimlerinde oy kullanmalarının sağlanmasına ilişkin kararını memnuniyetle karşılamıştır. İlk kez, tümüyle vatandaş olmuşlardır. Gerçekten Bakanlar Kurulu Sözcüsü aracılığıyla oy kullanma hakkını alacakları haberini coşkuyla karşılamışlardır.

Ortaya çıkan sorular şunlardır: Şu halde yapılan seçimlerde nasıl oy verebileceklerdir? Ve oylama nerede yapılabilir? Büyükelçiliklerde ve Mısır konsolosluklarında mı? Yurtdışında hukukî gözetim olacak mıdır veya internet üzerinden oy kullanma imkânı olacak mıdır?

7. Hukuk Devletinin İnşası

Hukuk devleti, **kamu gücünün hukuka tabi olduğu kurumsal sistem** olarak tanımlanabilir.

Bu, **gücü sınırlandırılacak bir hukuk normları hiyerarşisinin olduğu bir devlettir**. Normlar hiyerarşisinin varlığı, hukuk devletinin en önemli dayanaklarından biridir. Bu çerçevede, devletin farklı organlarının yetkileri ayrıntılı biçimde tanımlanır ve ilan ettiği normlar sadece üst hukuk normlar bütününe uygun olduğu takdirde geçerlidir. **Piramit şeklindeki bu bütünün tepesinde Anayasa yer alır**.

Hukuk devleti, bugün **demokratik rejimlerin en önemli özelliği** olarak kabul edilen siyasî bir konu haline gelmiştir.

Mısır'ı yöneten otoriter rejim, özellikle "çarptırma amaçlı" bir anayasal yapı, yani yönetilenlerin kaygılarını çarpıtarak yönünü değiştiren bir yapı ortaya çıkarmıştı.

Bu bakımdan, otoriterlikten demokrasiye geçiş, bir zihniyet değişimini ve bundan böyle yöneticilerin elinde olmaması gereken anayasal yapının değişmesini gerektirmektedir.

IV. Sonuç

Her ne kadar Anayasa ulusun, bir taraftan yetkililer arasındaki ilişkileri, diğer taraftan yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkileri düzenleme iradesini yansıttığı en yüksek önem derecesindeki belge olarak kabul edilse de, hakları ayakta tutanın tek başına anayasa olmadığı bilinmelidir.

Uluslar, anayasa maddeleri ortaya koyabilecek ve anayasayı koruyup savunabilecek, dikkatli ve bilinçli halkın yardımıyla yaşarlar ve güçlenirler.

L'ÉLABORATION DE LA NOUVELLE CONSTITUTION DANS LE PROCESSUS DE LA DÉMOCRATISATION EN ÉGYPTÉ ENJEUX ET DÉFIS DE LA NOUVELLE PÉRIODE

Dr. Taimour Mostafa-Kamel
Président du Parquet Administratif

RESUME

Après avoir présenté l'histoire de la constitution égyptienne, on a abordé la Déclaration Constitutionnelle de 2011. Au lieu d'entamer le processus d'une nouvelle constitution, Le choix des militaires fut pour le référendum sur les amendements constitutionnels.

Une assemblée constitutionnelle ne sera établie qu'à la suite des élections législatives du système bicaméral. En attendant les élections législatives, afin de démocratiser la vie politique en Égypte, Le haut conseil des forces armées Égyptiennes a promulgué une loi autorisant la formation de nouveaux partis politiques, qui marque une étape importante de transition vers un régime démocratique civil.

La loi spécifie que les partis ne peuvent être formés sur une base religieuse ou ethnique, afin de préserver l'unité nationale de l'Égypte et de consolider la cohésion entre la majorité musulmane et les Chrétiens qui représentent presque 10 pour cent de la population.

Les partis ne peuvent non plus être formés sur la base de la race, de la couleur, de l'origine, de la géographie ou du langage. De même, les partis formés sur le modèle militaire sont également interdits.

Les mots-clefs: *la Déclaration constitutionnelle, le référendum des amendements constitutionnels, le régime militaire, les partis politiques, la démocratie, l'Assemblée constituante.*

ABSTRACT

After presenting the history of the Egyptian Constitution, we addressed the Constitutional Declaration of 2011. The choice of the

military was for the referendum on constitutional amendments instead of beginning the process of a new constitution.

A constituent assembly will be established only after the parliamentary elections of bicameral system. While waiting for the legislative elections, in order to democratize political life in Egypt, the High Council of Egyptian Armed Forces enacted a law authorizing the formation of new political parties, which marks an important step in transition to civilian democratic rule.

The law specifies that the parties cannot be formed on a religious or ethnic basis, to preserve the national unity of Egypt and to strengthen cohesion among the Muslim majority and Christians who represent nearly 10 percent of the population.

Parties cannot be formed on the basis of race, color, origin, geography or language. Similarly, the parties formed along military lines are also prohibited.

Key words: *Constitutional Declaration, Referandum on constitutional amendments, military regime, political parties, democracy, the Constituent Assembly*

***

I. INTRODUCTION

A) HISTORIQUE DE LA CONSTITUTION EGYPTIENNE

Après des décennies d'immobilisme, dans lesquelles les mandats successifs d'Hosni Moubarak depuis 1981 constituaient un retour en arrière, un durcissement du régime ou un mouvement de dé-libéralisation, l'Égypte se réveille, le pilotage de la transition vient de commencer, une page est en train de se tourner.

L'Égypte est entrée dans une nouvelle ère après la révolution du 25 janvier dernier, une étape qui changera sa destinée. Et si le passé est garant du futur, gageons que la démocratie ne sera pas nécessairement la conclusion de cette histoire. Pour que cette démocratie arrive à être réalisée, il nous faut tout d'abord une volonté réelle de changement.

La question à se poser: comment démocratiser l'Égypte? Cette démocratie qui ne se construit pas en quelques jours. Mais qui est un régime politique ou, plus largement, un corpus de principes

philosophiques et politiques, dans lequel le peuple est souverain. Plus les citoyens participent à l'élaboration de la constitution du pays, plus ils s'approprient la norme fondamentale qui sera mise en vigueur par la suite.

Avant d'étudier le processus d'élaboration de la nouvelle constitution Égyptienne qui constituera un des piliers de la démocratie, nous allons tout d'abord parler dans une première partie de l'historique de la constitution Égyptienne arrivant jusqu'à la déclaration constitutionnelle actuelle.

B) DE LA CONSTITUTION ÉGYPTIENNE DE 1882 A LA DECLARATION CONSTITUTIONNELLE DE 2011

La première constitution en Égypte a été adoptée en 1882, à l'époque du khédivé Tawfiq, et a été annulée lors de l'occupation Britannique de l'Égypte.

Ensuite, une autre constitution a été adoptée en 1923 après la révolution de 1919 et une troisième en 1930. En 1932, la constitution de 1923 est revenue et a été maintenue jusqu'à la révolution de 1952. Cette dernière a formé une commission pour faire une nouvelle constitution qui a été adoptée en 1956.

Une autre constitution a été établie après l'union avec la Syrie en 1958 et elle a été suspendue en 1964.

Le 11 septembre 1971, la constitution actuelle a été adoptée et a subi plusieurs amendements. Elle a été amendée une première fois en 1980 par Anouar el-Sadate et deux fois, en 2005 et 2007, par Hosni Moubarak. Ces deux derniers amendements ont constitué un recul de la démocratie et de la souveraineté de la loi.

Le 10 février 2011, en pleine vague de manifestations, le président Moubarak annonce dans un discours à la télévision nationale l'amendement de 5 articles de la constitution (articles 76, 77, 88, 93 et 189) et l'annulation d'un autre (article 179), sans parvenir à stopper la contestation. Du fait du succès de la révolution, le 14 février, la constitution est suspendue par les militaires, et un comité pour la révision de la constitution est mis en place.

II. PARTIE I

A) LA COMMISSION POUR LA REFORME DE LA CONSTITUTION DE 1971

Une commission de 8 juristes a été formée par le conseil supérieur des forces armées afin d'examiner la réforme constitutionnelle.

Cette commission avait proposé la suppression d'un article de la constitution de 1971, la modification de 7 autres et la création d'un article et d'un aliéna.

En voici les principaux amendements:

La durée du mandat du président est réduite à quatre ans avec le droit à une seule réélection. Auparavant, le mandat du président égyptien était de six ans sans limite à la réélection.

Le candidat aux élections présidentielles doit obtenir soit le soutien de 30 députés au Parlement, soit le soutien de 30 000 électeurs dans plus de la moitié des régions du pays, ou bien, il doit être nommé par un parti politique enregistré avec au moins un siège au Parlement.

Auparavant, un candidat présidentiel indépendant devait avoir la recommandation d'au moins 250 membres du Parlement, ou être un membre supérieur d'un parti enregistré avec au moins 3% du total des sièges des deux chambres du Parlement.

En raison de ces réglementations strictes, il était difficile pour les partis d'opposition de présenter un candidat à la présidentielle.

Le président doit nommer un ou plusieurs vice-présidents au cours de 60 jours suivant son élection, alors qu'auparavant, il n'y avait pas de date butoir pour la nomination d'un ou plusieurs Vice-présidents.

Un contrôle judiciaire complet sera mis en place pour toutes les élections et tous les référendums. Auparavant, une commission suprême contrôlait les élections.

La durée de l'état d'urgence doit être limitée à moins de six mois, et ne peut être prolongée qu'à la suite d'une approbation par un référendum populaire. Auparavant, la Constitution stipulait seulement qu'une période limitée était nécessaire pour la déclaration de l'état d'urgence et que sa prolongation avait besoin de l'approbation de l'Assemblée du peuple qui est la chambre haute du Parlement.

Un article portant sur le terrorisme pourrait être éliminé.

La Cour constitutionnelle suprême possède l'autorité de statuer sur les plaintes contre la légitimité des membres du Parlement. Auparavant, l'Assemblée du peuple était la seule à être compétente pour juger ces affaires.

Les amendements de la Constitution sont proposés par le président ou par au moins la moitié des membres des deux chambres du Parlement. Auparavant, les amendements étaient proposés par le président, ou par au moins un tiers des membres de l'Assemblée du peuple.

B) LES DEBATS CONCERNANT LES AMENDEMENTS CONSTITUTIONNELS

Les amendements constitutionnels avaient provoqué une controverse entre partisans de ces amendements partiels de la constitution de 1971 en vigueur sous Moubarak, et partisans d'une refonte totale de la constitution au sein d'une assemblée constituante.

Une forte opposition à ces amendements surgit parmi les experts constitutionnels et au sein des partis politiques. Certains d'entre eux, estimaient que rapiécer la Constitution n'était pas suffisant.

Pour ceux qui étaient contre, certains pensaient que malgré les changements de certains articles, il reste toujours des lacunes. Par exemple, l'amendement ne limite pas les pouvoirs du président de la République, ce qui va mener à une nouvelle dictature. D'autres estiment que la constitution objet de réforme est à la base invalide et par conséquent, tout changement apporté à cette constitution ne serait pas légal.

Un autre groupe, plus optimiste, pensait qu'il fallait accepter ces changements étant donné que le pays est en période de transition et que le nouveau président élu, lui, sera chargé de fonder une nouvelle constitution.

C) LE REFERENDUM POUR LES AMENDEMENTS CONSTITUTIONNELS

Un référendum sur les amendements constitutionnels précités, a eu lieu le 19 mars dernier, il avait pour but de satisfaire rapidement les demandes des jeunes de la révolution, c'était le premier vote après la chute de Moubarak. Les Égyptiens avaient le choix de dire oui ou non.

Malgré les oppositions à ce referendum, le "oui" a été approuvé par 77% des votants. Nombreux ont voté sans réaliser ni ce qui se passe, ni l'effet de leur choix.

Beaucoup estime que lesdits amendements n'ont pas bénéficié d'un temps pour être discutés et que le référendum a eu lieu en dehors de tout vrai débat.

D) LA DECLARATION CONSTITUTIONNELLE

Onze jours après le référendum, les autorités militaires Égyptiennes ont annoncé le mercredi 30 mars 2011 une déclaration constitutionnelle qui comprend 63 articles pour la période de transition.

Il s'agit d'une constitution provisoire qui restera en vigueur tout au long de la période transitoire, jusqu'au transfert du pouvoir à une administration civile démocratiquement élue. Elle remplace la Constitution de 1971 qui accordait au président des pouvoirs illimités.

La nouvelle Constitution est composée de 63 articles et établit une feuille de route qui porte sur la gouvernance jusqu'au transfert du pouvoir par les militaires à un président civil démocratiquement élu.

Elle comprend les sections modifiées de l'ancienne Constitution et approuvées lors du référendum historique du 19 mars.

En voici les plus importants:

1. Le Président de la République (articles 25→30)

Selon la déclaration actuelle, le président de la République qui serait élu devra être Égyptien et descendant de parents Égyptiens, et ne devra pas porter ni lui ni ses parents une nationalité étrangère, ne pas être marié à une personne non-égyptienne et ne pas être âgé de moins de quarante ans.

Concernant le mandat présidentiel, la déclaration fixe le mandat présidentiel à quatre ans à compter de la date de l'annonce du résultat des élections. Elle affirme que le président de la République ne peut être réélu que pour un seul mandat consécutif.

2. Le Vice-président (article 31)

Un vice-président ou plus est nommé par le président de la République au maximum, dans les soixante jours qui suivent son entrée en fonction et détermine leurs prérogatives.

3. Les responsabilités de l'exécutif

La déclaration constitutionnelle a déterminé les responsabilités du conseil des ministres pendant la période transitoire:

➤ Participer avec le Conseil suprême des forces armées à l'élaboration de la politique générale de l'État, et superviser leur mise en œuvre en conformité avec les lois et les résolutions de la République.

➤ Orienter, coordonner et faire le suivi des travaux des ministères et leurs organismes affiliés et ceux des autorités et institutions publiques.

➤ Émettre les décisions administratives et exécutives en conformité avec les lois et règlements, et surveiller leur application.

➤ Préparer des projets de lois, de règlements et de décisions.

➤ Préparer un projet du budget général de l'État.

➤ Préparer un projet du plan général de l'État.

➤ Accorder des crédits et les octroyer conformément aux principes constitutionnels.

➤ Veiller sur la mise en œuvre des lois, sauvegarder la sécurité de l'État, protéger les droits des citoyens et les intérêts de l'État.

4. Le pouvoir judiciaire (articles 46→52)

La déclaration a ainsi renforcé le rôle et l'indépendance de la justice dans tous les aspects et domaines, scelle les libertés civiles, criminalise tous les actes visant à étouffer les libertés de la population.

5. La protection des citoyens et des Droit de l'Homme

La déclaration a parlé des droits des citoyens dans les articles 4, 7 à 24. Ces droits concernent: les droits de l'homme en général, le droit de former des associations et de créer des syndicats, des fédérations et des partis politiques selon la manière prescrite par la loi.

III. PARTIE II

A) L'ANALYSE CRITIQUE DE LA DECLARATION CONSTITUTIONNELLE

L'évolution sur les principes fondamentaux est timide. La déclaration constitutionnelle, qui est destinée à régir le reste de la période de transition, a repris des éléments de la constitution héritée de l'ère Mouba-

rak, en y ajoutant les amendements approuvés par 77% des votants lors du référendum.

Les changements concernent la limitation de la présidence de la République à huit ans, deux mandats de quatre ans.

Quant aux prérogatives du président de la République, quasi-absolues, elles n'ont pas été réduites. Ce qui va à l'encontre des revendications de la révolution, et donc n'exprime pas la volonté du peuple.

Beaucoup de questions ont été posées concernant ce sujet: Pourquoi cette déclaration a gardé le conseil consultatif qui ne sert à rien? Pourquoi garder le quota des 50% d'ouvriers et de paysans qui a été vidé de son sens ? Et celui qui a été réservé aux femmes ?

Alors que certains estiment que le fait de réduire le nombre d'institutions qui représentent le peuple n'est pas une décision politiquement correcte. Et que le quota réservé aux femmes n'a pas été stipulé dans la déclaration comme une obligation.

C'est vrai qu'il n'y a pas eu de changements concernant le fond mais il faut se rappeler qu'il s'agit d'une constitution provisoire pour une phase transitoire. L'importance pour nous c'est le fait même d'élaborer une nouvelle constitution conforme à la nouvelle naissance caractérisée par la démocratie et qui sera la loi fondamentale de l'État.

B) VERS L'ELABORATION D'UNE NOUVELLE CONSTITUTION

La nouvelle ère, pluraliste et démocratique, exige en effet une nouvelle constitution car l'ancienne avait été façonnée pour correspondre aux besoins d'un régime fondé sur le monopole d'un parti autoritaire. Celle-ci devra être rédigée par une convention réunissant les partis d'oppositions et les institutions représentatives de la société civile, avec l'aide d'experts et de juristes indépendants. Il s'agira bien sûr d'une constitution pour une Égypte démocratique.

L'Égypte a besoin d'une nouvelle Constitution qui garantira une réelle séparation des pouvoirs et établira un Etat de droit.

Aujourd'hui, l'agenda proposé en Égypte commence par l'élection des deux chambres du Parlement, puis l'élection d'une **assemblée constituante** parmi les membres des deux chambres qui sera chargée de la

rédaction d'une nouvelle constitution. Celle-ci sera soumise à un référendum avant les élections présidentielles.

L'instauration de la nouvelle constitution nécessite un consensus national autour de nombreux points encore en suspens. Les institutions politiques doivent avoir pour fondement: La souveraineté du peuple à travers des élections libres et des libertés individuelles, l'existence d'un parlement et la séparation des pouvoirs (Exécutif, Législatif et Judiciaire) et le pluralisme des partis politiques.

Ceci sera un processus compliqué qui nécessitera un large débat englobant toutes les **couleurs politiques**, sociales, culturelles et qui doit aboutir à un consensus national sur le **mode de scrutin**, le **régime politique de l'État**, la **séparation des pouvoirs**, la **décentralisation et la déconcentration**, l'**état d'urgence**, les **garanties de droits politiques** et l'**instauration de l'État de droit**.

Avant de présenter ces points qui nous paraissent les plus importants ou plutôt ces questions auxquelles nous devons trouver des réponses, nous allons tout d'abord démontrer l'importance du multipartisme pour une Égypte démocratique.

C) L'IMPORTANT DU MULTIPARTISME

Sans le passé on ne peut pas comprendre le présent, pour cela il nous paraît important avant même de mettre le point sur l'importance du pluralisme en Égypte, de donner une idée rapide sur l'évolution de l'histoire politique de l'Égypte contemporaine et qui pourrait avoir comme point de départ la proclamation de l'indépendance après l'occupation de la Grande-Bretagne en 1922 et la promulgation de la Constitution de 1923.

L'évolution d'une démocratie libérale, admettant nécessairement l'alternance, conçue par la Constitution de 1923, malgré des avatars dus principalement à l'ingérence de la force occupante dans le jeu de la politique intérieure, s'est vue bloquée à la suite de la révolution de 1952 menée par l'armée. Car, après un moment d'hésitation, la révolution a opté pour l'abolition des partis politiques, en leur substituant une organisation qui représenterait les citoyens aussi bien que les forces de la société; cette organisation s'est vue dotée de plusieurs appellations: Organisation de la libération, Union nationale puis l'union socialiste arabe.

D'après le texte initial de la Constitution de 1971, avant l'amendement de 1980, on pouvait lire que « l'Union socialiste arabe est l'organisation politique qui représente l'alliance des forces laborieuses. Malgré ce texte, la loi portant sur l'organisation des partis politiques fut promulguée en juillet 1977.

La loi assure le droit de former des partis politiques mais pose des conditions qui serviraient à entraver la formation des partis, portant ainsi une limitation, sinon une atteinte, au droit accordé aux citoyens.

Il s'agit de neuf séries de conditions énoncées dans l'article 4 de la loi. Une de ces conditions se rapporte à l'exigence d'une distinction notable et évidente de chaque nouveau parti des autres partis existants, quant au programme politique et aux méthodes.

Ce n'est qu'en 1980 que l'article 5 de la Constitution a été remplacé par un autre texte qui adopte le système des partis en stipulant que « le système politique ... est fondé sur le multipartisme.... La loi organise les partis politiques. »

Sous le régime de Moubarak, les anciens responsables de sa formation politique, le Parti national démocratique PND, contrôlaient le processus autorisant la formation et les activités des partis politiques, ce qui faisait de la scène politique en Égypte une farce.

Cette mainmise du régime de Moubarak sur la vie politique Égyptienne était une des raisons majeures à l'origine de la révolution du 25 janvier qui a renversé ce dernier le 11 février et alors la démocratie a commencé à voir le jour.

L'Égypte a besoin d'un pluralisme des partis comme un pas primordial vers la démocratie.

Lorsque les partis sont représentatifs à l'échelle nationale représentant une couche sociale déterminée et bien définie, cette représentativité reste la notion la plus appréciée en matière de partis politiques: justement parce que ses revendications sont nobles et justes.

Les partis politiques doivent incarner le point de vue de toute la société et doivent entrer en compétition électorale sanctionnée par le point de vue de la société et par le vote populaire.

Car, même quand plusieurs partis sont représentés au parlement, le parti majoritaire doit toujours se rappeler que sa majorité ne dure que

pour un mandat et doit s'efforcer à la conserver; ce qui est l'ambition majeure de tous les partis politiques.

Il s'agit donc d'une organisation durable ayant un programme politique et qui recherche l'appui de la population en vue d'être portée au pouvoir. Par opposition, dans un régime de parti unique, le parti politique a une fonction différente. Il devient alors un organe extrêmement puissant qui non seulement dirige le gouvernement mais cherche aussi à établir son influence sur toutes les forces vives de la société civile.

De plus, s'il n'y a qu'un seul parti, les différences d'opinions et l'opposition légitime n'auront pas d'effets et s'il n'y a pas d'opposition pour contester la politique du gouvernement, il est peu probable que des changements positifs s'opèrent dans le pays, c'est la raison pour laquelle les pays à parti unique se transforment souvent en régime dictatorial et ce qui était le cas de l'Égypte.

Par ailleurs, s'il y a trop de partis politiques, le pays peut se diviser en une multitude de factions. Pour éviter ce genre de situation, certains pensent que les partis politiques peuvent former des coalitions.

Il est évident que les partis politiques maintiennent l'opposition dans un système démocratique, mais il est tout aussi évident que ceux-ci ne devraient pas être imposés mais créés spontanément par leurs membres. Sachant que la plus grande préoccupation des partis est de remporter les élections; en outre quand ils sont vraiment représentatifs, ils sont appelés à achever leur course au parlement pour l'application de leur programme.

Afin de démocratiser la vie politique en Égypte, Le haut conseil des forces armées Égyptiennes a promulgué une loi autorisant la formation de nouveaux partis politiques, qui marque une étape importante de transition vers un régime démocratique civil.

La loi spécifie que les partis ne peuvent être formés sur une base religieuse ou ethnique, afin de préserver l'unité nationale de l'Égypte et de consolider la cohésion entre la majorité musulmane et les Chrétiens qui représentent presque 10 pour cent de la population.

Les partis ne peuvent non plus être formés sur la base de la race, de la couleur, de l'origine, de la géographie ou du langage. De même, les partis formés sur le modèle militaire sont également interdits.

Outre ces restrictions, un parti peut être formé moyennant une notification et une publication dans les journaux nationaux, du moment que la justice n'arrête pas le processus dans un délai de 30 jours.

La nouvelle loi précise qu'un nouveau parti n'a besoin que de la signature de 5.000 citoyens de 10 des 28 gouvernorats de l'Égypte pour être reconnu.

La loi souligne aussi l'exigence de transparence concernant les moyens de financement des partis politiques, annule les subventions du gouvernement aux partis politiques.

Il est temps que le vote électoral ne soit plus une de question de passion ou de sentiment mais plutôt une responsabilité. On choisit des représentants parce qu'ils ont un plan national avec des programmes de développement.

Les partis politiques constituent donc l'un des plus grands vecteurs du système démocratique, car ils créent le climat de l'opposition et l'équilibre politique. Leur structuration est une parfaite évidence puisque sans les partis représentatifs, on risque de laisser le cadre d'une démocratie réelle.

La représentation de tous les partis est nécessaire pour l'élaboration d'une nouvelle Constitution qui reflète les équilibres intérieurs du pays.

La question à poser aujourd'hui quel est le meilleur mode de scrutin pour choisir nos représentants?

1. Le mode de scrutin

Le mode de scrutin permet le passage du décompte des voix à la désignation des élus. Le système électoral recouvre, lui, l'ensemble des déterminants de l'élection et des conséquences des modes de scrutin.

Alors que le principe de l'élection au suffrage universel fait aujourd'hui l'unanimité dans les démocraties représentatives, il n'en va pas de même pour le choix du mode de scrutin. Ce dernier apparaît comme un savant mélange où interviennent notamment l'histoire politique nationale, les besoins de représentativité, l'opinion des partis.

a. Les scrutins majoritaires

Ils constituent le mode le plus ancien de désignation des élus. Il s'agit d'attribuer un (scrutin uninominal) ou plusieurs (scrutin plurinominal) sièges à celui ou ceux qui ont obtenu le plus de voix.

Dans le scrutin uninominal à un tour (ex: en Grande-Bretagne), celui qui obtient le plus de voix emporte le siège. Cela a l'avantage de la simplicité. Au plan global, il résulte souvent pour le parti arrivé en deuxième position une sous-représentation par rapport à son total de voix.

Quant aux autres partis, ils n'obtiennent presque aucun élu. Par ailleurs, la représentation géographique des partis influence beaucoup le résultat final dans la mesure où un petit parti très bien implanté peut être représenté, mais aussi où le parti ayant obtenu le plus de voix au plan national peut se voir privé de sa victoire car ses suffrages sont trop dispersés.

Dans le scrutin uninominal à deux tours (ex: en France), la réussite au premier tour est conditionnée par l'obtention d'une majorité absolue des voix, avec parfois l'obligation de réunir un nombre minimal d'électeurs inscrits. Faute d'avoir atteint ce seuil, un second tour est organisé. Son accès est réglementé: les deux candidats les mieux placés au premier tour (scrutin présidentiel français); nombre minimum de voix ou pourcentage des inscrits (scrutin législatif français).

Par rapport au scrutin à un tour, la possibilité de conclure des alliances pour le second tour lisse les distorsions: les petits partis peuvent s'entendre avec d'autres pour obtenir des élus là où ils sont forts, en échange d'un report de voix ailleurs. En revanche, ceux qui ne souscrivent pas d'alliance sont souvent privés de toute représentation.

Les scrutins de liste, à un ou deux tours, attribuent à la liste arrivée en tête tous les sièges (désignation des grands électeurs pour la présidentielle américaine). L'amplification de la victoire est alors très forte, même si des injustices peuvent exister (majorité des sièges mais minorité des voix). Si le panachage des listes est autorisé, sont élus ceux qui obtiennent le plus de voix.

b. Les scrutins proportionnels

Le mode de scrutin proportionnel est simple dans son principe, les sièges sont attribués selon le nombre de voix- mais compliqué dans sa mise en œuvre.

Plusieurs méthodes existent pour répartir les voix. La méthode du quotient fixe le nombre de voix à obtenir pour avoir un siège (quotient électoral). Le nombre de sièges attribués à chaque liste est ensuite défini en divisant le total des voix obtenu par chaque liste par le quotient électoral.

La première répartition effectuée, les restes sont répartis, soit selon la méthode du plus fort reste qui favorise les petits partis (une fois déduites les voix ayant permis la première attribution, les listes ayant le plus de restes l'emportent), soit selon celle de la plus forte moyenne qui favorise les grands (rapport entre les voix restantes et le nombre de sièges restant à pourvoir).

Il existe d'autres méthodes de répartition des restes, comme les systèmes de compensation utilisés en Allemagne. Les sièges sont répartis au sein de la liste selon l'ordre de présentation le plus souvent, mais aussi parfois selon l'indication de préférences donnée par les électeurs.

Dans les scrutins proportionnels, le seuil fixé pour obtenir le droit à la répartition des sièges et la taille de la circonscription constituent des variables déterminantes. Plus le seuil est élevé et plus le nombre de circonscriptions important, plus l'accès des petits partis aux sièges est difficile.

Certains pays (ex: Israël pour les législatives) font le choix de n'avoir qu'une seule circonscription au niveau du pays. Le niveau du seuil dépend des caractéristiques de chaque pays: fixé à 5 % comme en Allemagne ou en France, il écarte peu de partis nationaux, alors que dans des jeunes démocraties avec de très nombreux partis, il pourrait priver de représentation une frange importante de la population.

c. Les scrutins mixtes

Enfin, les scrutins mixtes empruntent des éléments aux systèmes majoritaire et proportionnel. Ils combinent donc, mais avec une grande diversité, les deux mécanismes. Il s'agit de cumuler les avantages des deux méthodes et d'en limiter les inconvénients.

Par exemple, le mode de scrutin utilisé en France pour les élections municipales dans les communes de plus de 3 500 habitants a pour but d'assurer une majorité au vainqueur, de permettre des alliances entre les deux tours et de donner une représentation aux minoritaires.

Ainsi, à l'issue du deuxième tour, la liste en tête obtient la moitié des sièges, l'autre moitié étant répartie à la proportionnelle entre toutes les listes ayant rassemblé au moins 5% des suffrages.

Mais quels sont alors les avantages et les inconvénients de chacun de ces systèmes ?

Les débats autour des modes de scrutin s'expliquent souvent par la difficulté de concilier plusieurs buts et par des contingences politiques.

Pour les proportionnalistes, un système électoral doit donner une image fidèle de la situation politique et du corps électoral; pour les majoritaires, il vise à désigner une majorité d'élus capable de gouverner. Au-delà de la répartition des sièges, le choix du mode de scrutin correspond à une conception de la vie politique, qu'il influence forcément.

Les scrutins proportionnels favorisent le multipartisme et donnent un rôle important aux petits partis charnières, souvent partenaires indispensables des majorités (cas de la IVe République en France ou de l'Italie).

Le scrutin majoritaire à un tour favorise, lui, les alternances, mais entre seulement deux partis (au Royaume-Uni par exemple).

Les scrutins proportionnels rendent difficile l'émergence d'une majorité stable et cohérente, faisant primer une logique de coopération des partis (les partis se partagent le pouvoir comme les sièges).

À l'inverse, les scrutins majoritaires conduisent le plus souvent à l'apparition de majorités stables, fondées sur un affrontement avec l'opposition et au prix d'une injustice dans la représentation.

2. Le régime politique

a. Un régime présidentiel ou un régime parlementaire?

Le régime politique en Égypte se caractérisait par un pouvoir présidentiel fort.

Une des idées les plus répandues dans le public, même politiquement cultivées, est que, par opposition au régime parlementaire, le régime présidentiel conférerait à l'exécutif incarné dans le président une

sorte de toute-puissance, ce qui conduit souvent à mettre en cause le caractère démocratique de ce régime.

L'exemple américain, auquel il faut toujours revenir, prouve cependant le contraire. Sans doute le président des États-Unis est la pièce maîtresse du système politique et ses pouvoirs sont très importants, mais ils se trouvent à la fois limités et contrôlés, et cela pour deux raisons essentielles (même si l'on fait abstraction du fédéralisme): tout d'abord les Chambres demeurent détentrices exclusives du pouvoir législatif et du pouvoir budgétaire sans que le président puisse se passer d'elles et sans qu'il puisse les contraindre à s'incliner devant lui.

D'autre part, la faiblesse du système de partis dont peut se contenter un régime présidentiel, dans lequel le soutien quotidien de l'Assemblée au cabinet n'est pas nécessaire, ne met pas à la disposition du président la mécanique d'un parti discipliné.

b. La question qui se pose aujourd'hui: quel est le meilleur régime pour L'Égypte?

Depuis que le roi Mina a unifié la Haute et la Basse-Egypte, jamais il n'y a eu autant de candidats qui se préparent à diriger le pays vers un avenir prometteur qu'il mérite sans aucun doute.

Le problème est que ceux-ci n'ont pas beaucoup parlé du régime politique à la lumière duquel ils vont travailler.

Dans les colloques, les discours télévisés, tout le monde parle d'une république parlementaire.

Dans une république parlementaire, le président est une personnalité honorifique symbolique qui représente l'unité du pays, accueille les ambassadeurs, représente le pays lors des condoléances des chefs d'État et apparaît dans les cérémonies officielles.

Peut-on imaginer que l'un des candidats comme Amr Moussa, Hamdine Sabahhi, Mohamed El-Baradei, Magdi hatata, Abdallah Al-Ahaal, Mohamed Ali Belal, Hicham Bastawissi ou les autres candidats deviennent de simples présidents honorifiques?

En Égypte, la culture politique pharaonique ne reconnaît le dirigeant ou le leader que s'il possède des pouvoirs forts. La situation serait donc renversée. La question qui doit donc être posée aux candidats est la suivante: quel est le régime politique sous lequel vous vous présentez?

3. *La séparation des pouvoirs*

La séparation des pouvoirs est un principe de répartition des différentes fonctions de l'État, qui sont confiées à différentes composantes de ce dernier. On retient le plus souvent la classification de Montesquieu dans L'Esprit des Lois, qui inspirera l'article 16 de la Déclaration des droits de l'Homme et du Citoyen du 26 août 1789, appelée *Trias Politica*:

- le pouvoir législatif, confié à un parlement (ou législateur), à savoir, en Égypte, l'Assemblée du peuple ainsi que le conseil consultatif;
- le pouvoir exécutif, confié à un gouvernement composé d'un Premier ministre et des ministres, à la tête duquel se trouve un chef d'État;
- le pouvoir judiciaire, confié aux juges. Il existe en Égypte cinq corps judiciaires: la Haute Cour Constitutionnelle, le Conseil de l'État, la Magistrature, le Parquet Administratif et le Contentieux de l'État.

Toute société dans laquelle la séparation des pouvoirs n'est pas déterminée, n'a point de Constitution. La séparation des pouvoirs apparaît ainsi comme le **corollaire indispensable de la protection des droits naturels de l'homme**: le contrôle mutuel qu'exercent les trois pouvoirs les uns envers les autres préserve l'individu des atteintes à ses droits fondamentaux.

En même temps, la séparation des pouvoirs constitue un obstacle au despotisme et à la tentation du pouvoir personnel, puisque personne ne peut garder la totalité des attributs de la Souveraineté.

Si pour un pays démocratique, une division horizontale du pouvoir qui se manifeste par l'idée de la séparation des pouvoirs est une donnée constante, la division verticale de celui-ci reste aussi nécessaire pour le processus de la démocratie.

4. *La décentralisation et la déconcentration*

Le régime politique en Égypte se caractérise par une nette centralisation de l'administration. Il s'agit d'un système d'organisation dans lequel la totalité des tâches administratives qui sont à gérer sur toute l'étendue du territoire national est réunie sous la compétence des organes centraux de l'État.

Ce processus constitue un manque de démocratie locale, en plus il cause une surpopulation dans la zone privilégiée. Tous les emplois sont concentrés dans une seule région.

Au contraire, La décentralisation représente la volonté politique d'opérer une redistribution des pouvoirs entre l'Etat et les collectivités locales ayant comme objectifs une meilleure efficacité de l'action publique et le développement d'une démocratie de proximité.

En appliquant ce processus, la démocratie progressera, les attentes des citoyens s'exprimeront mieux et des réponses plus concrètes seront apportées.

Pour une Égypte plus démocratique, ce processus doit être pris en considération en élaborant la nouvelle constitution, il faut bien étudier les besoins de cette décentralisation pour pouvoir l'appliquer.

Le cas de la France est intéressant à étudier puisqu'elle a pu cumuler la décentralisation et la déconcentration. La constitution Française a été modifiée en 2003 pour afficher que la France est un État décentralisé ce qui marque une importance particulière que la France accorde à ce domaine.

La France combine décentralisation et centralisation avec les deux variantes de cette dernière que sont la centralisation parfaite et la déconcentration.

5. *L'état d'urgence*

Le régime de Moubarak a eu recours à l'état d'urgence depuis trente ans, pour mâter toute contestation dans le pays, et a fait de l'Égypte un état de non-droit. Les retentions arbitraires et la torture ont été très largement utilisées, durant ces trente dernières années pour mâter toute forme de contestation, jusque contre les manifestants du 25 janvier, dont beaucoup ont été arrêtés, mis en détention dans des conditions inhumaines.

Ce qui nous interpelle face à ce constat c'est de comprendre comment une situation d'*exception*, donc de définition provisoire, peut se prolonger pour plus de trente ans dans un *Etat* qui se définit comme un *Etat* de droit, il s'agissait alors d'une exception permanente.

Cette exception doit être limitée dans la prochaine constitution.

6. *Les garanties des droits politiques*

Les droits politiques ou droits civiques de la personne désignent les libertés politiques garanties par le pays dont cette personne a la

citoyenneté. Ces droits sont les suivants: droit de vote, droit d'éligibilité, liberté d'opinion, liberté de réunion et d'association.

Les garanties de ces droits politiques, en général, devront être incluses dans la constitution même pour ne pas être sujettes à des interprétations à des fins politiques.

Il faut aussi mettre l'accent sur l'importance de la citoyenneté, celle-ci et non la religion, qui doit être à la base de l'inclusion sociale.

La prochaine constitution devra mettre en avant les valeurs de citoyenneté et adopter un Etat civil moderne. Il faut rejeter tout appel à confondre religion et politique.

Ce qui nous intéresse dans ce domaine, c'est le droit des Égyptiens à l'étranger de voter aux élections législatives et présidentielles, ce droit faisait l'objet de débats.

A plusieurs reprises, la négligence et le manque d'intérêt du gouvernement égyptien envers ses émigrés ont été critiqués alors que ceux-ci constituent une armature qui protège et défend nos intérêts dans les Etats où ils résident.

Le gouvernement de Dr Essam Charaf et le Conseil Supérieur des Forces Armées avaient reçu un mémorandum de la part des Egyptiens vivant à l'étranger, pour leur permettre de prendre part à la vie politique. Dans cette veine, le gouvernement a décidé d'examiner ce dossier, signalant qu'il entend exporter cette technologie de l'Inde.

Les Egyptiens à l'étranger ont salué la décision du gouvernement de leur permettre de voter durant les élections présidentielles et législatives. Pour la première fois, ils sont des citoyens à part entière. En effet, ils se sont sentis euphoriques en apprenant par l'intermédiaire du porte-parole du Conseil des ministres qu'ils auront le droit de voter.

Les questions qui se posent: Comment alors peuvent-ils donner leurs voix aux élections qui se dérouleront ? Et où le vote peut-il avoir lieu ? Dans les ambassades et les consulats Égyptiens ? Est-ce qu'il y aura une surveillance judiciaire à l'étranger ou bien il y aura possibilité de voter sur internet ?

7. L'instauration de l'État de droit

L'Etat de droit peut se définir comme un **système institutionnel dans lequel la puissance publique est soumise au droit.**

C'est un **Etat dans lequel les normes juridiques sont hiérarchisées de telle sorte que sa puissance s'en trouve limitée**. L'existence d'une hiérarchie des normes constitue l'une des plus importantes garanties de l'Etat de droit. Dans ce cadre, les compétences des différents organes de l'Etat sont précisément définies et les normes qu'ils édictent ne sont valables qu'à condition de respecter l'ensemble des normes de droit supérieures. **Au sommet de cet ensemble pyramidal figure la Constitution.**

L'Etat de droit est devenu un thème politique qui est aujourd'hui considéré **comme la principale caractéristique des régimes démocratiques.**

Le régime autoritaire qui gouvernait l'Égypte a mis en place une architecture constitutionnelle particulièrement « manipulatrice », c'est-à-dire une architecture falsifiant profondément l'expression des préoccupations des gouvernés.

Dans cette perspective, le passage de l'autoritarisme à la démocratie implique un changement de mentalité et un changement d'architecture constitutionnelle qui ne doit plus être entre les mains des gouvernants.

IV. CONCLUSION

Bien que la Constitution soit considérée comme étant le document, de la plus haute importance, dans lequel la nation inclut sa volonté de réglementer les relations entre les autorités d'une part, les gouvernements et les gouverneurs d'autre part, il est à savoir que les constitutions seules ne font pas vivre les peuples.

Les nations vivent et deviennent plus fortes à l'aide d'un peuple éveillé et conscient, capable de donner naissance aux articles d'une constitution et capable de garder et de protéger celle-ci.